18.2.2025
Lausunto
Dnro 319/00.09.00/2024

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta HE 209/2024 vp

Vaasan yliopiston lausunto hallituksen esityksestä laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

1. Tutkimusinfrastruktuurikomitean muutos toimikunnaksi ja toimikuntien puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeuden poistaminen hallituksen kokouksissa

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita **muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi**, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä.

Tutkimusinfrastruktuurien jatkuvuus ja kehittäminen on Suomen tieteelle tärkeää. Vaasan yliopisto ei sinänsä vastusta komitean muuttamista toimikunnaksi. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että hallinnollinen muutos ei heikennä tutkimusinfrastruktuurien pitkäjänteistä kehittämistä.

Hallituksen esitys pitää sisällään, että toimikuntien puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksissa poistuu. Vaasan yliopisto näkee esityksen selkeinä riskeinä, että hallituksen yhteys operatiiviseen toimintaan voi jäädä irralliseksi ja että toiminnan ja vallan läpinäkyvyys heikkenee. **Suomen Akatemian hallinto- ja hallituksen toimintamallista riippumatta sen vuorovaikutus kaikkien Suomen yliopistojen ja muiden tutkimusta tekevien organisaatioiden kanssa on oltava tiivistä.** Rahoitusohjelmien ja hakujen valmistelussa ja rahoituskriteereissä tulee huomioida erityyppisten ja eri profiililla toimivien yliopistojen ja muiden tutkimustoimijoiden tasavertainen mahdollisuus hakea Suomen Akatemian rahoitusta. Suomen Akatemian ohjaus on lisännyt käytäntöä, jossa uudet rahoitushaut ja -instrumentit yhä enenevässä määrin kiinnitetään aiempiin rahoituksiin. Tällä tavoin esimerkiksi lippulaivat, huippuyksiköt ja tohtoripilotti johtavat rahoituksen kasautumiseen sekä tieteenalakohtaisesti että maantieteellisesti. Käytäntö johtaa Suomen tieteen perustan kapeutumiseen. Osa tieteenaloista ja esimerkiksi puhtaalle siirtymälle ja kasvulle vaadittavasta tieteenalojen välisestä tutkimuksesta jää kokonaan rahoittamatta, eikä uusia huippuja nouse. **Tätä käytäntöä tulisikin merkittävästi rajata, jotta Suomen tieteen huoltovarmuus säilyy ja tutkimuksen vipuvaikutus myös yksityisiin TKI-panostuksiin kasvaa.**

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti UWasa Sign-järjestelmällä / This document has been electronically signed using UWasa Sign
Vaasan yliopiston lausunto sivistysvaliokunnalle Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta HE2092024.pdf / 6bacca47-d609-433d-83e5-2f74325e9e7b / sivu/page 1(4)

2. Akatemiaprofessorien ja -tutkijoiden palkkausta koskevien säännösten kumoaminen

Esityksessä ehdotetaan, että vuonna 2010 voimaan tulleeseen yliopistouudistukseen kytkeytyneet ja Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin. Vaasan yliopisto pitää ehdotettua muutosta perusteltuna. **Pidämme kuitenkin tärkeänä, että tutkijalähtöinen rahoitus turvataan edelleen.**

3. Säännös Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten velvoitteiden sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjausten huomioimisesta

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö on sivistysvaliokunnalle osoittamassaan lausunnossaan esittänyt, että pykälätekstistä poistettaisiin viittaus Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Muutoin ministeriön esittämä vastaa hallituksen esitystä.

Vaasan yliopisto tunnistaa esityksen taustalla olevan tarpeen ja pitää lain tarkentamista perusteltuna. **Vaasan yliopisto pitää tärkeänä, että laissa puhutaan nimenomaan tutkimuksen turvallisuudesta, ja että siihen kohdistuvat riskit tutkimushankkeissa, tutkimusyhteistyössä ja tutkimustulosten hyödyntämisessä otetaan asianmukaisesti huomioon.** Tutkimuksen turvallisuuden määrittelyssä tulee käyttää Euroopan neuvoston tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta annetussa suosituksessa (C/2024/3510). Vaasan yliopisto korostaa, että rahoituspäätösten pääasiallinen perusta tulee jatkossakin olla hakemuksen tieteellisessä laadussa ja monipuolisessa vaikuttavuudessa. Lain tarkoituksena ei ole rahoitettavien hankkeiden tutkimusaiheiden tai kysymyksenasetteluiden rajaaminen, eikä tutkimusaihe tai kysymyksenasettelu voi olla perusteena rahoituksen myöntämättä jättämiselle. Yliopisto pitää tärkeänä, että tieteellinen arviointi ja riskinarviointi ovat kaksi eri prosessia, eikä riskien arviointi kuulu tieteellisen asiantuntijapaneelin tehtäviin.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että Akatemian tulisi rahoitusorganisaationa tunnistaa mahdolliset riskit ja uhat etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä riskinarviointi, joka on suhteutettu niiden riskiprofiiliin. Jo nyt Suomen Akatemian rahoitusehdoissa huomioidaan valtionavustuslain säädösten ohella vientivalvontaan ja kansainvälisiin pakotteisiin liittyvä sääntely. Suomen Akatemialla on oikeus keskeyttää rahoitus ja periä takaisin jo maksettua rahoitusta, mikäli rahoitusta saanut organisaatio ei täytä velvoitteitaan. Lain muotoilun tulee tältä osin edelleen tukea yhteistyötä Suomen Akatemian tutkimusta tekevien organisaatioiden välillä tutkimuksen turvallisuuden vahvistamiseksi ennakoiden. **Vaasan yliopisto pitää tärkeänä, että Suomen Akatemialla tulee olla selkeät toimintamallit riskien arvioinnin toteuttamiseksi yhteistyössä hakijaorganisaatioiden kanssa.** Yhtenäisyyden ja avoimuuden vuoksi on tärkeää myös kehittää **kansallinen yhteinen tukijärjestelmä**, jotta yliopistoilla ja tutkimusorganisaatioilla on edellytykset

Vaasan yliopisto
Wolffintie 32, PL 700, 65101 Vaasa
puh. 029 449 8000
www.uwasa.fi

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti UWasa Sign-järjestelmällä / This document has been electronically signed using UWasa Sign
Vaasan yliopiston lausunto sivistysvaliokunnalle Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta HE2092024.pdf / 6bacca47-d609-433d-83e5-2f74325e9e7b / sivu/page 2(4)

suorittaa nykyisen toimintaympäristön vaatimaa riittävää ja kattavaa riskienarviointia ja riskienhallintaa.

Vaasassa 18.2.2025

Minna Martikainen
Rehtori, Vaasan yliopisto

Vaasan yliopisto
Wolffintie 32, PL 700, 65101 Vaasa
puh. 029 449 8000
www.uwasa.fi

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti UWasa Sign-järjestelmällä / This document has been electronically signed using UWasa Sign
Vaasan yliopiston lausunto sivistysvaliokunnalle Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta HE2092024.pdf / 6bacca47-d609-433d-83e5-2f74325e9e7b / sivu/page 3(4)

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti UWasa Sign-järjestelmällä
This document has been electronically signed using UWasa Sign

Päiväys / Date: 18.02.2025 10:21:47 (UTC +0200)

MINNA KATRIINA MARTIKAINEN

Rehtori

Vahva henkilötunnistus
Strong proof of identity

FTN eID [https://www.ident.nets.eu/oidc; Do6vqfTl1ypzggp4oY_8zHxAQnQpaqmjSSVO7arWaos=]